

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
VI-QISM**

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
VI-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ISLOMIY BANK FAOLIYATI TO'G'RISIDAGI QONUNNI AMALIYOTGA TATBIQ ETISH: O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNING KONTSEPTUAL, METODOLOGIK VA INSTITUTIONAL ASOSLARI	12
Abdullayev Azamat Akbar o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В ОРГАНИЗАЦИЯХ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ НА ОСНОВЕ ОЦЕНКИ ОПЕРАТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ЦИКЛА	17
Джуманиязова Сабина Михайловна	
PAHTA TOZALASH USKUNALARI DETALLARINING XIZMAT MUDDATINI OSHIRISH UCHUN GETEROKOMPOZIT POLIMER MATERIALLAR TARKIBINI ISHLAB CHIQUISH	22
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
O'ZBEKISTONDA ERKIN IQTISODIY ZONALAR FAOLIYATI: TAHLIL VA NATIJALAR.....	29
Ubaydullayev Muxammadjon Abdusamad o'g'li	
Akbarov Diyorbek Ashirali o'g'li	
TRANSFORMING CORPORATE GOVERNANCE TO MEET THE CHALLENGES OF MODERN BUSINESS MODELS.....	32
F. Djalilov	
O'ZBEKISTONDA QURILISH SOHASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ULARNI BAHOLASH	41
Abdullayev Axror Jaxbarovich	
ЭКОНОМИКА ГОРОДСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ: ПОТЕНЦИАЛ ЭЛЕКТРИФИКАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ТРАНСПОРТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	47
Махкамова Надира Саидмуратовна	
MINTAQA TUMANLARI O'RTASIDAGI INVESTITSIYA VA BANDLIK NOMUTANOSIBLIK LARI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISH MEKANIZMLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	55
Ergashev Sherali Erali o'g'li	
BUXORO VILOYATI IQTISODIYOTINING STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYASI: AGRAR MODEL DAN DIVERSIFIKATSIYALASHGAN TUZILMAGA O'TISH TENDENSIYALARI (2020-2024-YILLAR)	60
Ergashev Sherali Erali o'g'li	
IQTISODIYOTNI ERKINLASHTIRISHNING HOZIRGI BOSQICHIDA BANK TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNDA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY PRINSIPLARINI JORIY ETISH.....	65
Tashmatov Shuhrat Hamrayevich	
MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA XIZMATLAR KO'RSATISH IMKONIYATI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	71
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
O'ZBEKISTONDA AVLODLARARO TRANSFERTLARNING NAZARIY ASOSLARI VA IQTISODIY MAZMUNI	77
Mamadaliyeva Xafiza Xoldarovna	
To'rayev Mirzohid Hoshim o'g'li	
SUN'IY INTELLEKTNING O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	83
Hamidova Shahzoda Odiljanovna	

IQTISODIYOTDA SHAFFOFLIK, ISHONCH VA SAMARADORLIKNI TA'MINLASHDA AUDITORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURLIGI.....	88
Sabirova Nodira Komil qizi	
RAQAMLI VALYUTALARNING IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI	95
Nabiyeva Zilola Saydulla qizi	
XORAZM VILOYATIDA HUDUDIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI	101
Avazbek Xalbekov	
IMPLEMENTATION OF PARETO ANALYSIS, SENSITIVITY ANALYSIS AND CVP MODELING TOOLS AT SATURN METAL LLC	108
Musaeva Shoira Azimovna	
YOG'-MOY KORXONALARINING TA'MINOT ZANJIRINI TAKOMILLASHTIRISHDA SCOR (SUPPLY CHAIN OPERATIONS REFERENCE) MODELIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI	116
Yuldashev Abduxakim Abdulkarimovich	
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПРИЗНАНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ НЕФОРМАЛЬНОГО И ИНФОРМАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНА.....	122
Анвар Аллабергенов	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLARNING YASHIL INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI.....	128
Allanazarova B.K.	
BIOIQTISODIYOT-BARQAROR RIVOJLANISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARIDAN BIRI.....	135
Azimova Muxlisa Alisherbekovna	
KICHIK BIZNES TIZIMINING SINERGETIKEKONOMETRIK MODELINI ISHLAB CHIQUV VA UNING PARAMETRLARINI BAHOLASH.....	139
Atamuratova Gulrux Muzafarovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	145
Xoltoyev Mirusmon Mirxamit o'g'li	
KIMYO SANOATI KORXONALARINING DIVERSIFIKATSIYALASHUV DARAJASINI NORMALLASHTIRILGAN ENTROPIYA INDEKSI ASOSIDA BAHOLASH.....	149
Razikov Otabek Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA YO'NALISHLARI.....	157
Matkabalova Dilorom Xalilullayevna	
MINTAQA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA BAHOLASH. (Xorazm viloyati misolida)	165
Bekjanov Dilmurod Yuldashevich	
Narmetova Dilafuz Azamatovna	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	170
Ахмедова Шахноза Козим кизи	
KREDITLASH VA MIKROQARZ TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	175
Elbekov Jasur Ergash o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AHOLINING UZOQ MUDDATLI FOYDALANILADIGAN TOVARLAR BILAN TA'MINLANISH DARAJASINI MODELASHTIRISH VA PROGNOZLASH.....	181
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	

ВНЕДРЕНИЕ ЦВЕТОВОЙ СИСТЕМЫ ПАКЕТОВ ДЛЯ РАЗДЕЛЬНОГО СБОРА ТВЁРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В Г. ТАШКЕНТЕ: АДАПТАЦИЯ КОРЕЙСКОЙ МОДЕЛИ НА УРОВНЕ ДОМОХОЗЯЙСТВ	189
Джусупов Кубанычбек	
ATMOSFERA HAVOSINI MUHOFAZA QILISHNING HUQUQIY MEKANIZMLARI: ZAMONAVIY YONDASHUV VA INNOVATSION YECHIMLAR.....	196
Shamuratov Shahzod Janibek o'g'li	
SHAHARSOZLIKDA BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASINI JORIY ETISH	200
Eshov Sherko'zi Asatulloyevich	
THE ROLE OF TAXES IN THE FORMATION OF LOCAL BUDGET REVENUES	205
Kimsanbaeva Maftuna Bakhodirovna	
DETERMINANTS OF STAKEHOLDER SATISFACTION WITH CUSTOMS CLEARANCE IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS	209
Khanifakhon Solikhova	
BANDLIKNI TA'MINLASHNING INNOVATSION YO'NALISHLARI (Xorazm viloyati misolida).....	213
Z. Sh. Matniyozova	
JIZZAX VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI VAHOLASH VA ISHLAB CHIQRISH HAJMINI PROGNOZLASH	218
Umirova Gulmira Shodiboy qizi	
ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ НИЗКОУГЛЕРОДНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ В ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА.....	224
Расулкулов Жамшидбек Акрамкулович	
KORPORATIV BARQARORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK JAVOBGARLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI.....	233
Komilova Guli Bagandik qizi	
THE ROLE OF DIGITAL INFRASTRUCTURE IN PROMOTING GREEN ECONOMIC GROWTH: EVIDENCE FROM CENTRAL ASIAN ECONOMIES.....	238
Eshboyev Mirjalol Baxrom o'g'li	
Ozatbekova Ozodaxon Nodirbek qizi	
ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОЕ ИНТЕРВАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ СРЕДНЕГО ЗНАЧЕНИЯ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ, ПРИТЯГИВАЮЩЕГОСЯ К УСТОЙЧИВОМУ РАСПРЕДЕЛЕНИЮ.....	250
Турсунов Гафур Таирович	
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY HISOBOTI MUSTAQIL AUDITINING MOHIYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI: BANK FAOLIYATIGA XOS RISK OMILLARINI TASNIFLASH.....	259
Ibragimov Nodirbek Bahodir o'g'li	
ДЕМОКРАТИК TANLOV VA PROGRESSIV SOLIQQA TORTISHNING BARQARORLIGI	266
Malika Sharipova Maxmudjon qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA YASHIL ENERGETIKA MANBALARINI UTILIZATSIYA QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....	273
Ibadov Shoxrux Axmatilloevich	
EKONOMETRIK MODELASHTIRISH ASOSIDA TEMIR YO'L TRANSPORTI IQTISODIY FAOLIYATINI PROGNOZLASH: 2030-YILGACHA SSENARIY TAHLILI.....	277
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI KORXONALARINING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA MARKETING DASTURINING O'RNI.....	283
Musayeva Shoira Azimovna	
O'ZBEKISTONDA ISH BERUVCHINING FUQAROLIK JAVOBGARLIGINI MAJBURIY SUG'URTA QILISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	289
Karimberdiyeva Dilrabo Rasulovna	

BANK TAVAKKALCHILIKLARINI BOSHQARISHDA SUG'URTA INSTRUMENTLARINI QO'LLASH AMALIYOTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	296
Matkarimova Ayman Jengisbaevna	
O'ZBEKISTONDA AGROSUG'URTA BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY VA HUQUQIY OMILLARI	303
Jo'rayeva Sarvinoz Baxtiyor qizi	
BOSHQARISHDA SUG'URTA INSTRUMENTLARINI QO'LLASH AMALIYOTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	309
Mustafayeva Sevara Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA SHAXSIY SUG'URTA XIZMATLARI BOZORINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	314
Qodirova Farangiz Komilovna	
COMPARATIVE ANALYSIS OF TOURISTS' HOTEL SELECTION PREFERENCES IN THE MAJOR TOURISM REGIONS OF UZBEKISTAN.....	320
Sardor Kuvandikov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH METODOLOGIYASINING USTUVOR YO'NALISHLARI	329
Madenova Elmira Nizamatdinovna	
BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI.....	334
Shoyev Davronbek Axmadjonovich	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHI KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA TARMOQNI 2032-YILGACHA RIVOJLANTIRISHNI PROGNOZLASH.....	340
Usmonov Mirumar Abdulla o'g'li	
YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJINING DRAYVERI SIFATIDA DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH.....	349
Jannazarova Gauzar Kaipnazarovna	
Raxmatova Sevinch Sobir qizi	
O'ZBEKISTONDA IFRSGA O'TISH JARAYONIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING BOSHQARUV QARORLARIGA TA'SIRI: UZAUTO MOTORS MISOLIDA.....	353
Samaroxonov Asqarxon Jamolxon o'g'li	
Jo'rayeva Zahro Toshpo'latovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	358
Pyotr Kim	
TOSHKENT VILOYATI BO'STONLIQ TUMANIDA TURISTIK ZONALARNI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUVNING TASHKILIYIQTISODIY AHAMIYATI (DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA).....	364
Tolibboyev Zafarbek Axror o'g'li	
TURIZM SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	372
Qarshiboyev Lochinbek Xusan o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ASOSIY VOSITALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI TAHLILINI MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	379
Muxidinov Ayubbek Nuritdinovich	
QASHQADARYODA NODAVLAT UNIVERSITETLARINING TASHKILIY RIVOJLANISHI: TALABALAR VA XODIMLAR POTENSIALINI TARKIBIY VA DEMOGRAFIK TAHLIL.....	382
Rahimov Sardor Uralovich	

O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARINING JOYLASHUVINING HOZIRGI HOLATI.....	388
Kudratov Muhammad Rustamovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA STATISTIK MA'LUMOTLARNI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAHLIL QILISH IMKONIYATLARI.....	393
Umarov Abbas Nuriddin o'g'li	
ТРАНСФОРМАЦИЯ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ, СТРУКТУРНАЯ ВЗАИМОЗАВИСИМОСТЬ И СЦЕНАРИИ РАЗВИТИЯ.....	400
Муниса Турдибаева	
TURIZM SOHASIDA SIRKULYAR IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	410
Yuldosheva Laylo Isroilovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	416
Oramov Jahongir Jo'rayevich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MUNOSABATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH.....	421
Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA YUQORI TEXNOLOGIK USKUNALARNI XARID QILISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA UMUMIY EGALIK QIYMATI (TCO) KONSEPSIYASINING AHAMIYATI	428
Dadamuxamedov Abduvaxob Abduvaxidovich	
MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOTNI TUZISH VA TAQDIM ETISH HAMDA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH	433
Xalilov Bahromjon Bahodirovich	
O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGINING SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA ZAMONAVIY SUG'URTA MEKANIZMLARINI JORIY ETISH.....	441
Kalenov K.T.	
TIJORAT BANKLARIDA IPOTEKA KREDITLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	445
Sobirov Sayfiddin Baxrom o'g'li	
ADIR EKOTIZIMLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARI TAHLILI	455
Qodirov Hamidullo Madaminjonovich	
AQSH VA XITOIY O'RTASIDAGI SAVDO URUSHINING JAHON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI	466
Maxmudillayev Bahromjon Shavkatjon o'g'li	
O'ZBEKISTON FERMERLARINING XALQARO BOZORLARGA KIRISHINI KENGAYTIRISHDA EKSPORT KOOPERATSIYALARIDA ISHTIROK ETISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI MARJINAL BAHOLASH	472
Tursunqulov G'olibjon Shavkat o'g'li	
TECHNOLOGY AND MODERN TOURISM: PAVING THE WAY FOR A SUSTAINABLE ENVIRONMENT.....	482
Freshta Qayoumi	
SUG'URTA KOMPANIYALARIDA INVESTITSIYA PORTFELINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	488
Ergashev Olim Kenjayevich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA SEKTORIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	496
Ergashev Olim Kenjayevich	
ВЛИЯНИЕ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ НА ПОВЫШЕНИИ РЕСУРСНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИКИ.....	503
T.B. Kim	

TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY HISOBOTI AUDITIGA KOMPYUTERLASHTIRILGAN AUDIT USULLARI (CAATS) VA TAHLILYIY AMALLARNI JORIY ETISH	509
Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li	
JAMIYAT EVOLYUSIYASIDA BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHNING AHAMIYATIGA DOIR NAZARIY TALQINLAR.....	516
Aripov Oybek Abdullayevich	
Rustamov Dilshodjon Shaydullo o'g'li	
SUG'URTA FAOLIYATINI BOSHQARISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI.....	523
Umarova Aziza Hamidovna	
O'ZBEKISTON MAJBURIY SUG'URTA BOZORIDA TARIF SIYOSATINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI.....	529
Qo'ziyeva Nozima G'ayrat qizi	
O'ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSIYALARNI FAOL JALB QILISH XUSUSIDA.....	535
Artikbayev Dilshod Mumindjanovich	
O'ZBEKISTONDA DUKKAKLI EKINLAR BOZORIDA NARX O'ZGARUVCHANLIGI VA FERMERLARNING DAROMAD BARQARORLIGI	541
Islamova Malika Ilyos qizi	
ISLOM MOLIYASI VA YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH	547
Jo'raqulova Muhlisa Jahongir qizi	

ISLOM MOLIYASI VA YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH

Jo'raqulova Muhlisa Jahongir qizi

Xalqaro Nordik Universiteti

“Iqtisodiyot va Biznesni boshqarish” kafedrası assistent o'qituvchisi

Email: muhlisa1999uz@icloud.com

ORCID: 0009-0001-7016-1542

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligi moliyalashtirish manbalarining bir tomonlamaligi nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. 2026-yilda islom moliyasi xizmatlarining institutsional joriy etilishi — islomiy “darcha”lar, suveren sukuk dasturi va tegishli qonunchilik — kichik biznesni an'anaviy bank kreditiga bog'liqlikdan xalos etuvchi yangi moliyalashtirish manbasi sifatida asoslab berilgan. Islom moliyasining aktivga asoslangan va etik tabiati uni yashil iqtisodiyot maqsadlari bilan uyg'unlashtirishi ko'rsatilgan. Tadqiqotda manbalar diversifikatsiyasi orqali moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash modeli taklif etiladi.

Kalit so'zlar: islom moliyasi, kichik biznes, moliyaviy xavfsizlik, sukuk, murobaha, manbalar diversifikatsiyasi, yashil iqtisodiyot, moliyaviy inkluziya.

Аннотация: В статье финансовая безопасность субъектов малого бизнеса Узбекистана анализируется с точки зрения односторонности источников финансирования. Институциональное внедрение услуг исламских финансов в 2026 году -исламские «окна», программа суверенных сукук и соответствующее законодательство -обосновано как новый источник финансирования, снижающий зависимость малого бизнеса от традиционного банковского кредита. Показано, что основанная на активах и этическая природа исламских финансов согласуется с целями «зелёной» экономики. Предложена модель укрепления финансовой безопасности через диверсификацию источников.

Ключевые слова: исламские финансы, малый бизнес, финансовая безопасность, сукук, мурабаха, диверсификация источников, «зелёная» экономика, финансовая инклюзия.

Abstract: The article analyses the financial security of small business entities in Uzbekistan from the perspective of the one-sidedness of their financing sources. The institutional introduction of Islamic finance services in 2026 -Islamic windows, the sovereign sukuk programme and the relevant legislation -is substantiated as a new financing source that reduces small businesses' dependence on conventional bank credit. It is shown that the asset-based and ethical nature of Islamic finance aligns with green-economy goals. A model for strengthening financial security through source diversification is proposed.

Keywords: Islamic finance, small business, financial security, sukuk, murabaha, source diversification, green economy, financial inclusion.

KIRISH

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining tayanch bo'g'iniga aylangan. Milliy statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil yakunida kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 54,3 foizni tashkil etgan, mazkur sohaga kiruvchi korxonalar barcha xo'jalik subyektlarining 90 foizdan ortig'ini qamrab oladi va bandlikning qariyb 74 foizini ta'minlaydi [5]. Davlat siyosatida bu sohaga e'tibor izchil kuchaymoqda: 2026-yilda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun 140 trillion so'm resurs ajratilishi, shundan 43 trillion so'mi xotin-qizlar va yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilishi belgilangan [1]. Shu bilan birga, sohaning moliyaviy mustahkamligi uning iqtisodiy salmog'idan ortda qolmoqda.

Muammoning mohiyati shundaki, O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish tuzilmasi bir tomonlama — asosan korxonaning o'z mablag'lari va bank kreditiga tayanadi. Bank kreditidan foydalanish shartlari esa og'ir: investitsiya loyihalarida loyiha qiymatining 25–30 foizini o'z hissasi sifatida kiritish, kredit summasining 125–130 foizi miqdorida garov taqdim etish hamda o'rtacha 28 foiz atrofidagi foiz stavkasini qoplash talab qilinadi. Bunday vaziyatda manbaga oid har qanday salbiy o'zgarish — foiz oshishi yoki kredit siqilishi — bir vaqtda ko'plab korxonalarning moliyaviy holatini izdan chiqaradi. Demak, kichik biznesning moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning kaliti — moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilishdir.

Aynan shu nuqtada tadqiqotning dolzarbligi yaqqol namoyon bo'ladi. 2026-yil O'zbekistonda islom moliyasi xizmatlarini institutsional joriy etishning hal qiluvchi yili bo'ldi. Oliy Majlis Senati islom moliyasini joriy

etish to'g'risidagi qonunni ma'qulladi, joriy yilda kamida bitta tijorat bankida islomiy "darcha" faoliyati yo'lga qo'yilishi, murobaha, muzoraba, ijara, mushoraka kabi instrumentlar amaliyotga tatbiq etilishi rejalashtirilgan [2]. Bundan tashqari, suveren sukuk dasturining ishga tushirilishi va Markaziy bankning islom moliyasi bo'yicha yettita standartni qabul qilishi ko'zda tutilmoqda [3]. Bu islom moliyasini kichik biznes uchun mutlaqo yangi moliyalashtirish manbasi sifatida o'rganishni nihoyatda zamonaviy va amaliy ahamiyatli vazifaga aylantiradi.

Islom moliyasi jahon miqyosida eng tez o'sayotgan moliya segmentlaridan biridir: global islom moliyasi sanoatining aktivlari 3 trillion AQSh dollaridan oshib ketgan bo'lib, u Yaqin Sharq va Janubi-Sharqiy Osiyo bilan birga Markaziy Osiyoga ham keng yoyilmoqda. O'zbekistonning bu jarayonga qo'shilishi nafaqat ichki talabni qondiradi, balki islom moliyasi standartlari bo'yicha ishlovchi xorijiy investorlar uchun mamlakatga yangi kapital oqimini ochadi. Mintaqada raqobat kuchayib borayotgan bir sharoitda bu omil kichik biznesning moliyaviy resurslarga kirishini kengaytirishning strategik vositasiga aylanmoqda.

Mazkur masalaning yana bir muhim qirrasini — uning yashil iqtisodiyot maqsadlari bilan uyg'unligidir. Islom moliyasi o'zining aktivga asoslangan, spekulatsiyani inkor etuvchi va etik tamoyillari bilan barqaror hamda "yashil" moliyalashtirishga tabiiy ravishda yaqin turadi. O'zbekiston 2019–2030-yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini amalga oshirayotgan bir paytda [7], yashil sukuk va etik moliyalashtirish kichik biznesni ham moliyaviy xavfsizlik, ham barqaror rivojlanish nuqtayi nazaridan qo'llab-quvvatlovchi vositaga aylanishi mumkin. Tadqiqotning maqsadi — islom moliyasi vositalarining kichik biznes moliyaviy xavfsizligini manbalar diversifikatsiyasi orqali mustahkamlashdagi rolini nazariy va amaliy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, islom moliyasi ilk bor aynan kichik biznes moliyaviy xavfsizligi va manbalar diversifikatsiyasi kontekstida, yashil iqtisodiyot maqsadlari bilan bog'lab o'rganilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznesni moliyalashtirish muammolari jahon iqtisodiy adabiyotida chuqur o'rganilgan. J. Stiglitz va A. Weiss kredit ratsionlash nazariyasida banklarning axborot asimmetriyasi tufayli kichik subyektlarga nisbatan ehtiyotkor yondashuvini, bu esa ularning kredit olish imkoniyatini cheklashini ko'rsatib bergan [10]. A. Berger va G. Udell kichik biznesni moliyalashtirishning "moliyaviy o'sish davri" konsepsiyasini ishlab chiqib, korxonaning rivojlanish bosqichiga qarab turli manbalardan foydalanish zarurligini asoslagan [9]. Mazkur yondashuv manbalar diversifikatsiyasining nazariy negizini tashkil etadi.

Islom moliyasining an'anaviy moliyaga nisbatan barqarorligi xalqaro tadqiqotlarda alohida o'rganilgan. T. Beck, A. Demirgüç-Kunt va O. Merrouche islom va an'anaviy banklarni qiyoslab, islom banklarining aktivga asoslangan biznes modeli inqiroz davrida nisbatan yuqori kapitallashuv va aktivlar sifatini saqlab qolishini ko'rsatgan [11]. O'zbekistonda kapital bozori va muqobil moliyalashtirish masalalari S. Elmirzaev va boshqa tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan bo'lsa-da [12], islom moliyasini aynan kichik biznes moliyaviy xavfsizligi konteksti va manbalar diversifikatsiyasi bilan bog'lab tahlil qiluvchi kompleks ishlar deyarli yo'q. Ushbu maqola mazkur ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan va shu jihatdan ilmiy yangilikka ega.

Korxonalar moliyaviy xavfsizligi kategoriyasi adabiyotda turlicha talqin qilinadi: aksariyat mualliflar uni korxonaning tashqi va ichki tahdidlarga bardosh bera olishi, to'lov qobiliyati va moliyaviy mustaqilligini saqlagan holda barqaror rivojlana olish holati sifatida ta'riflaydi. Biroq bu ta'riflarda moliyalashtirish manbalarining tarkibi va xilma-xilligi ko'pincha e'tibordan chetda qoladi. Mazkur tadqiqotda moliyaviy xavfsizlik manbalar diversifikatsiyasi prizmasi orqali qaraladi: korxonaning moliyaviy xavfsizligi nafaqat uning joriy to'lov qobiliyati, balki moliyalashtirish bazasining tarkibiy barqarorligi bilan ham belgilanadi. Moliyaviy inklyuziya nazariyasi nuqtayi nazaridan esa diniy yoki institutsional sabablarga ko'ra rasmiy moliyadan chetda qolgan subyektlarni tizimga jalb etish butun sohaning xavfsizligini oshiruvchi omil sifatida qaraladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot obyekti — O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash jarayoni, predmeti esa islom moliyasi vositalari orqali moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish bilan bog'liq moliyaviy munosabatlardir. Tadqiqotda qiyosiy tahlil (an'anaviy va islomiy moliyalashtirishni solishtirish), tizimli yondashuv, statistik tahlil hamda mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanilgan. Empirik baza sifatida Milliy statistika qo'mitasi, Markaziy bank, BMT Taraqqiyot dasturi va davlat strategik hujjatlarining ochiq ma'lumotlari qo'llanildi. Moliyaviy xavfsizlikni baholashda manbalar diversifikatsiyasi koeffitsiyenti va bank kreditiga bog'liqlik darajasi ko'rsatkichlari asos qilib olindi.

Manbalar diversifikatsiyasini miqdoriy baholash uchun Gerfindal–Girshman indeksiga asoslangan koeffitsiyentdan foydalanish taklif etiladi: $D = 1 - \sum (s_i)^2$, bunda s_i — i-manbaning umumiy moliyalashtirishdagi ulushi. Koeffitsiyentning qiymati 0 ga yaqinlashsa, moliyalashtirish bitta manbaga jamlangan (xavf yuqori), 1 ga

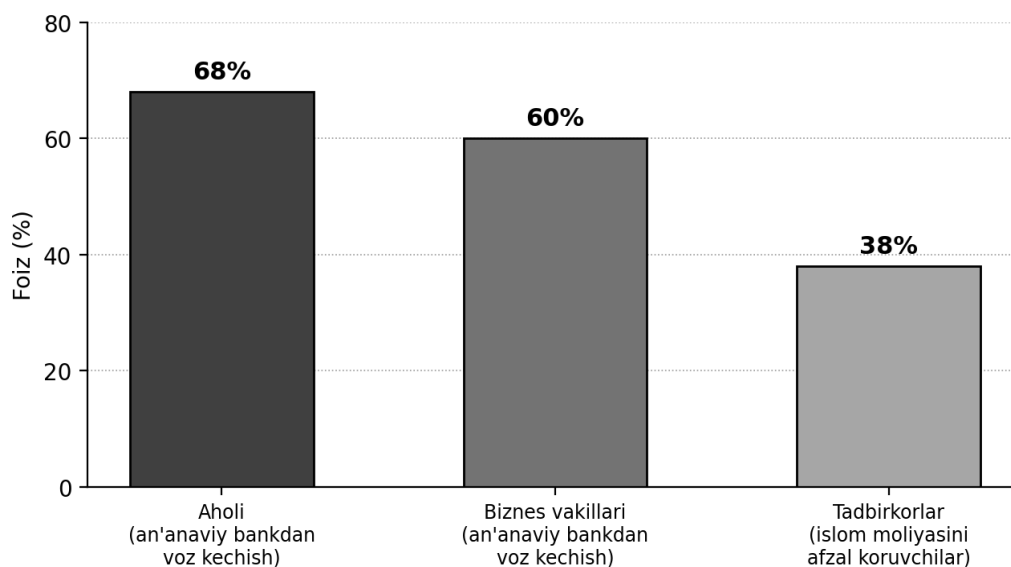
yaqinlashsa, manbalar muvozanatli taqsimlangan (xavf past) bo'ladi. O'zbekiston kichik biznesining amaldagi tuzilmasida ikki manba (o'z mablag'lari va bank krediti) hukmronlik qilgani bois D koeffitsiyenti past qiymatga ega. Islomiy kanalning qo'shilishi si' ulushlarini qayta taqsimlab, D koeffitsiyentini oshiradi va shu orqali moliyaviy xavfsizlik darajasini ko'taradi. Mazkur koeffitsiyent keyingi empirik tadqiqotlarda so'rovnoma asosidagi tanlama ma'lumotlar yordamida hisoblanishi mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kichik biznesni kreditlash hajmi so'nggi yillarda sezilarli oshgan va Jahon banki tahliliga ko'ra, mikro, kichik va o'rta korxonalar uchun moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirish salohiyati mavjud [6]. Bu borada moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish imkoniyatlari bosqichma-bosqich kengayib bormoqda, bank kreditlari esa ushbu tizimning asosiy tayanchlaridan biri sifatida xizmat qilmoqda, kapital bozori vositalaridan foydalanishni kengaytirish uchun ham zarur shart-sharoitlar shakllanmoqda (kapital bozori kapitallashuvi yalpi ichki mahsulotga nisbatan 15,9 foiz atrofida). Bunday jarayon moliyalashtirish tizimini yanada muvozanatlashtirish va moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Demak, har qanday yangi, mustaqil moliyalashtirish kanali — bu nafaqat qo'shimcha resurs, balki diversifikatsiya orqali xavfsizlikni oshiruvchi omildir.

Bundan tashqari, davlat tomonidan ajratilayotgan imtiyozli kreditlar hajmining oshishi muammoni butunlay hal etmaydi, balki ayrim hollarda chuqurlashtiradi: tahlillarga ko'ra, imtiyozli kreditlarning aksariyat qismi yetarlicha samarali bo'lmay, muammoli kreditlarga aylanmoqda. 2026-yilda kichik va o'rta biznesga ajratilishi belgilangan 140 trillion so'mlik resurs [1] sohaning bank kreditiga bog'liqligini yanada kuchaytirish xavfini tug'diradi. Agar bu mablag' faqat an'anaviy kredit shaklida yetkazilsa, moliyalashtirish tuzilmasining bir tomonlamaligi saqlanib qoladi. Aksincha, mablag'ning bir qismini islomiy moliyalashtirish va kapital bozori vositalari orqali yo'naltirish moliyalashtirish bazasini tarkibiy jihatdan barqarorlashtiradi. Bu — miqdoriy o'sishdan sifat barqarorligiga o'tishning kalitidir.

2026-yil bu boradagi burilish nuqtasi bo'ldi. Oliy Majlis Senati tomonidan ma'qullangan qonun islomiy moliyaviy faoliyat uchun litsenziya berish va soliqa tortish tartibini belgilaydi; joriy yilda kamida bitta bankda islomiy "darcha" ochilishi, 2030-yilga qadar kamida uchta tijorat bankida islom moliyasi xizmatlari joriy etilishi rejalashtirilgan [2]. Soliq jihatidan mubaha ustamasiga qo'shilgan qiymat solig'i hisoblanmasligi, investitsiyaviy omonatdan olingan daromad soliqdan ozod qilinishi, islomiy ijara esa moliyaviy lizingga tenglashtirilishi belgilangan [2]. Bu instrumentlarni kichik biznes uchun raqobatbardosh qiladi. Bunday talab real asosga ega: BMT Taraqqiyot dasturi so'roviga ko'ra, aholining 68 foizi va biznes vakillarining 60 foizi diniy e'tiqodi sababli an'anaviy bank xizmatidan foydalanishni istamaydi, tadbirkorlarning 38 foizi esa islom moliyasi asosida resurs olishni afzal ko'radi [4] (1-rasm).

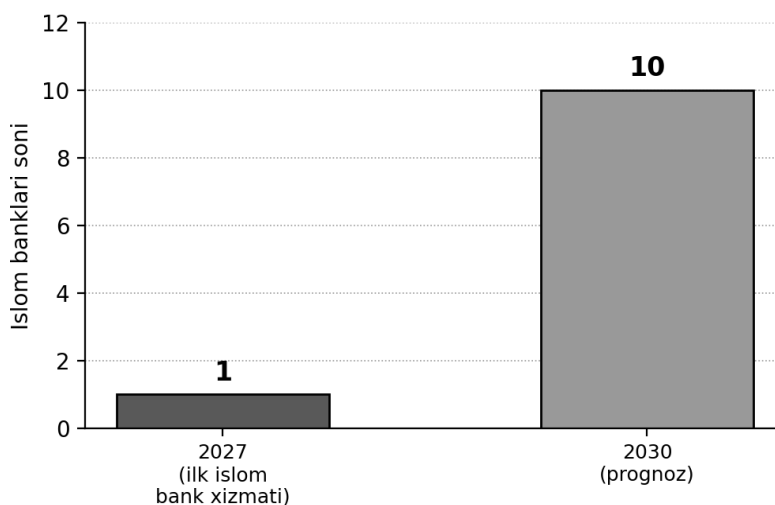
1-rasm. O'zbekistonda islom moliyasiga talabni tavsiflovchi ko'rsatkichlar (foizda)¹

1 Manba: BMT Taraqqiyot dasturi so'rovi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan [4]

Ushbu raqamlar islom moliyasi joriy etilishining nafaqat diniy, balki iqtisodiy zaruriyat ekanini ko'rsatadi. Hozircha bu talab qondirilmagani uchun mablag'larning bir qismi bank tizimidan tashqarida — yashirin (kuzatilmaydigan) iqtisodiyotda qolmoqda. Markaziy bank islom moliyasini aynan yashirin sektordan mablag'ni bank tizimiga jalb qilishning muqobil mexanizmi sifatida baholaydi [2]. Bu kichik biznes uchun ikki tomonlama foyda beradi: yangi moliyalashtirish manbasi ochiladi va rasmiy moliya tizimiga jalb qilinish orqali moliyaviy inklyuziya kuchayadi.

Institutsionallashuv jadal bormoqda. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, islomiy mikromoliya xizmatlari hajmi 22 milliard so'mga yetdi; suveren sukuk dasturi esa kelgusida korxonalariga kamida 10 milliard AQSH dollarigacha qo'shimcha kapital jalb qilish imkonini berishi kutilmoqda [3]. Bozorga xususiy tashabbuslar ham kirib kelmoqda: IT Park Ventures islomiy fintex-startapga sarmoya yo'naltirdi, ayrim kompaniyalar muddatli to'lovning islomiy shaklini ishlab chiqmoqda [3]. Davlat strategiyasiga ko'ra, islom moliyasi xizmatlari ilk bor 2027-yilda bank amaliyotida paydo bo'lib, 2030-yilga qadar ularning soni sezilarli oshishi prognoz qilinmoqda. Bu kichik biznes uchun barqaror va kengayib boruvchi yangi moliyalashtirish infratuzilmasi shakllanayotganini bildiradi (2-rasm).

2-rasm. O'zbekistonda islom banklari sonining istiqbolli prognozi (2027–2030-yillar)²

Islom moliyasining har bir asosiy vositasi kichik biznesning muayyan ehtiyojini qondira oladi va shu orqali moliyalashtirish tuzilmasini boyitadi. Quyidagi jadvalda asosiy instrumentlar va ularning kichik biznesni moliyalashtirishdagi o'rni keltirilgan (1-jadval).

1-jadval
Asosiy islom moliyasi instrumentlari va ularning kichik biznesni moliyalashtirishdagi o'rni³

Instrument	Mohiyati	Kichik biznes uchun qo'llanilishi
Murobaha	Tovarni ustama (kelishilgan foyda) bilan nasiyaga sotish	Aylanma mablag', xomashyo va asbob-uskuna sotib olishni moliyalashtirish
Ijara	Mol-mulkni islomiy ijaraga (lizingga) berish	Uskuna va transport vositalarini garovsiz egallash
Mushoraka	Sherikchilik: foyda va zararni ulush asosida taqsimlash	Yangi loyihalarni ulushli moliyalashtirish, xavfni bo'lishish
Muzoraba	Bir tomon kapital, ikkinchisi mehnat qo'shadigan sheriklik	Boshlang'ich tadbirkorlik va startaplarni moliyalashtirish
Salam / Istisno	Tovar uchun oldindan to'lov yoki ishlab chiqarishga buyurtma	Qishloq xo'jaligi va ishlab chiqarish aylanmasini ta'minlash
Sukuk	Aktivga asoslangan islomiy qimmatli qog'oz (obligatsiya muqobili)	Kapital bozori orqali jamoaviy moliyalashtirish, yashil loyihalar

² Manba: Markaziy bank ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan [2; 3]

³ Manba: Islom moliyasi qonunchiligi va Markaziy bank ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan [2; 3]

Jadvaldan ko'rinadiki, islom moliyasi vositalari kichik biznesning butun moliyaviy ehtiyoji — aylanma mablag'dan tortib investitsiya va startap moliyalashtirishgacha — ni qamrab oladi. Eng muhimi, mushoraka va muzoraba kabi sheriklik instrumentlari xavfni moliyalashtiruvchi va tadbirkor o'rtasida taqsimlaydi; bu an'anaviy kreditdan tubdan farq qiladi, chunki butun xavf tadbirkor zimmasiga tushmaydi. Aynan shu xususiyat kichik biznesning moliyaviy xavfsizligini oshiradi.

Mazkur yo'nalishga xalqaro qiziqish ham kuchaymoqda, bu esa kichik biznes uchun qo'shimcha resurs manbasini anglatadi. Yirik xorijiy investorlar islomiy moliyalashtirish orqali O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga hamkorlik qilishga tayyorligini bildirgan, Yaqin Sharq va Janubi-Sharqiy Osiyo bozorlaridan keluvchi sarmoya uchun yangi imkoniyatlar yaratilmoqda [2]. Bu kichik biznesning moliyalashtirish bazasini nafaqat ichki, balki tashqi manbalar hisobiga ham kengaytirib, manbalar diversifikatsiyasini yanada chuqurlashtiradi.

Xorijiy tajriba bu boradagi yo'lni ko'rsatadi. Malayziya islom moliyasi ekotizimini izchil rivojlantirib, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlovchi islomiy mahsulotlar hamda yashil sukukni jahon amaliyotiga ilk bor olib kirgan davlatlardan biriga aylangan. Fors ko'rfazi mamlakatlari va Indoneziyada esa sukuk bozori kichik va o'rta korxonalarni kapital bozori orqali moliyalashtirishning samarali kanaliga aylangan. Mazkur tajribalar shuni ko'rsatadiki, islom moliyasi tegishli huquqiy baza, malakali islom shartlari nazorati va davlat rag'batlantiruvchi mavjud bo'lganda kichik biznesning moliyalashtirish bazasini real diversifikatsiya qila oladi. O'zbekiston uchun bu tajribalarni mahalliy sharoitga moslab joriy etish maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, islom moliyasini joriy etish jarayonida mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, banklarda islomiy kengashlarini tashkil etish, alohida buxgalteriya hisobini yuritish va malakali mutaxassislarini tayyorlash institutsional salohiyatni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ikkinchidan, tegishli standartlar va tartibga solish bazasi izchil shakllanib borayotgani islom moliyasining huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish imkonini yaratadi. Uchinchidan, tadbirkorlar va aholining islom moliyasi mahsulotlari bo'yicha bilim va xabardorligini oshirish ushbu xizmatlardan foydalanish ko'lamini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu sabab, islom moliyasining kichik biznes moliyaviy xavfsizligiga ijobiy ta'siri uning bosqichma-bosqich, malakali va shaffof joriy etilishi orqali yanada mustahkamlanadi.

Islom moliyasining moliyaviy xavfsizlikka ta'sirini aniqroq ko'rsatish uchun uni an'anaviy bank kreditlashi bilan qiyoslash maqsadga muvofiq. Qiyoslash shuni ko'rsatadiki, islom moliyasi xavf taqsimoti, garov yuki va manbalar diversifikatsiyasi bo'yicha kichik biznes uchun qulayroq sharoit yaratadi (2-jadval).

2-jadval

An'anaviy va islomiy moliyalashtirishning kichik biznes moliyaviy xavfsizligiga ta'siri⁴

Mezon	An'anaviy bank krediti	Islomiy moliyalashtirish
Asos	Foiz (qat'iy belgilangan)	Aktiv va real bitim (foizsiz)
Xavf taqsimoti	To'liq tadbirkor zimmasida	Moliyachi va tadbirkor o'rtasida bo'linadi
Garov yuki	Yuqori (125–130%)	Aktivga asoslangani uchun nisbatan past
Manbalar diversifikatsiyasi	Cheklaydi (yagona kanal)	Oshiradi (yangi mustaqil kanal)
Moliyaviy inklyuziya	Diniy sabab bilan chetlatish	Chetda qolgan 60% biznesni jalb etadi
Yashil iqtisodiyotga moslik	Bilvosita	Yuqori (yashil sukuk, etik moliya)

Yashil iqtisodiyot konteksti bu yerda alohida ahamiyat kasb etadi. Islom moliyasi tamoyillari — aktivga bog'langanlik, spekulyatsiya va zararli faoliyatni taqiqlash — barqaror va "yashil" moliyalashtirish mezonlari bilan tabiiy ravishda mos keladi. Jahon amaliyotida yashil sukuk eng tez o'sayotgan barqaror moliya vositalaridan biriga aylangan. O'zbekistonda suveren sukuk dasturining ishga tushirilishi [3] kelgusida kichik biznesning energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya va resurstejamkor loyihalarini moliyalashtirish uchun yashil sukuk segmentini shakllantirish imkonini beradi. Shu tariqa, islom moliyasi bir vaqtning o'zida uch maqsadga xizmat qiladi: kichik biznes moliyaviy xavfsizligini mustahkamlaydi, moliyaviy inklyuziyani oshiradi va 2019–2030-yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi maqsadlarini qo'llab-quvvatlaydi [7].

Yashil sukukning kichik biznes uchun amaliy ahamiyati shundaki, u aktivga asoslangan bo'lgani uchun mablag' aniq, ko'zga ko'rinadigan barqaror loyihaga (masalan, quyosh panellari, energiya tejavchi uskunalar yoki tomchilatib sug'orish tizimlari) bog'lanadi. Bu investorda ishonch uyg'otadi va kichik biznesga nisbatan axborot asimmetriyasi muammosini yumshatadi. Bundan tashqari, etik va diniy mezonlarga mos moliyalashtirish

4 Manba: muallif tomonidan [2; 4; 11] asosida tuzilgan

chetda qolgan tadbirkorlar qatlamini barqaror loyihalarni amalga oshirishga rag'batlantiradi. Natijada moliyaviy xavfsizlik va ekologik barqarorlik bir-birini taqozo etuvchi maqsadlarga aylanadi — bu “yashil iqtisodiyot va taraqqiyot” yo'nalishining mohiyatiga to'liq mos keladi.

Shu asosda moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlashning quyidagi modeli taklif etiladi: kichik biznes moliyalashtirish tuzilmasiga islomiy kanalni (darcha, sukuk, sheriklik instrumentlari) qo'shish manbalar diversifikatsiyasi koeffitsiyentini oshiradi, bank kreditiga bog'liqlik darajasini pasaytiradi va shu orqali manbaga oid tizimli xavfni kamaytiradi. Diversifikatsiya nazariyasiga muvofiq, manbalar qancha xilma-xil bo'lsa, korxonalar ayrim manbaga xos zarbaga shuncha kam tobe bo'ladi — demak, uning moliyaviy xavfsizligi shuncha yuqori bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil quyidagi xulosalarga olib keladi. Birinchidan, O'zbekistonda kichik biznesning iqtisodiyotdagi yuqori ulushi uning moliyaviy barqarorligi bilan yetarlicha ta'minlanmagan, chunki moliyalashtirish tuzilmasi o'z mablag'lari va bank kreditiga jamlangan. Ikkinchidan, 2026-yilda islom moliyasining institutsional joriy etilishi kichik biznes uchun mutlaqo yangi, mustaqil moliyalashtirish kanali yaratmoqda. Uchinchidan, islom moliyasi vositalari xavf taqsimoti, garov yuki va manbalar diversifikatsiyasi bo'yicha kichik biznesning moliyaviy xavfsizligini oshiradi hamda chetda qolgan keng tadbirkorlar qatlamini rasmiy moliya tizimiga jalb etadi. To'rtinchidan, islom moliyasining etik va aktivga asoslangan tabiati uni yashil iqtisodiyot maqsadlari bilan uyg'unlashtiradi.

Shundan kelib chiqib, quyidagilar tavsiya etiladi: tijorat banklarida islomiy “darcha”lar tarmog'ini kengaytirib, ularda kichik biznesga mo'ljallangan murobaha, ijara va sheriklik mahsulotlarini ishlab chiqish; kapital bozorida kichik biznes uchun yashil sukuk segmentini shakllantirish; islom moliyasi bo'yicha tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish; hamda kichik biznes moliyaviy xavfsizligini manbalar diversifikatsiyasi ko'rsatkichlari asosida muntazam kuzatuvchi monitoring tizimini joriy etish. Mazkur chora-tadbirlar nafaqat alohida korxonalar barqarorligini, balki butun sohaning iqtisodiy xavfsizligi va barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi islom moliyasini ilk bor kichik biznes moliyaviy xavfsizligi va manbalar diversifikatsiyasi kontekstida, yashil iqtisodiyot maqsadlari bilan bog'lab tahlil qilinganida hamda diversifikatsiyani baholash uchun Gerfindal–Girshman indeksiga asoslangan koeffitsiyentning taklif etilganida namoyon bo'ladi. Bu kichik biznes moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning yaxlit, diversifikatsiyaga asoslangan modelini ishlab chiqish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. -Toshkent, 2025-yil 26-dekabr // president.uz.
2. “Islom moliyasini joriy etish to'g'risida”gi qonun loyihasi Oliy Majlis Senati tomonidan ma'qullandi. -Toshkent, 2026 // spot.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Islom moliyasi standartlari, suveren sukuk va islomiy mikromoliya xizmatlari to'g'risida ma'lumot. -Toshkent, 2026 // cbu.uz.
4. BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP). O'zbekistonda islom moliyasiga talabni o'rganish bo'yicha so'rov natijalari. -Toshkent, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Yalpi ichki mahsulot va kichik biznes ulushi to'g'risida ma'lumot. -Toshkent: stat.uz, 2025.
6. World Bank. Improved Access to Finance to Help 7,000 Businesses in Uzbekistan Grow and Create Jobs (FINGROW). -Washington D.C., 2025.
7. “2019–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi”. -Toshkent, 2019 (2022-yilda yangilangan tahrir).
8. Yangilangan “O'zbekiston -2030” strategiyasi. -Toshkent, 2026-yil 16-fevral.
9. Berger A.N., Udell G.F. The economics of small business finance: The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle // Journal of Banking & Finance. -1998. -Vol. 22, Iss. 6–8. -P. 613–673.
10. Stiglitz J.E., Weiss A. Credit Rationing in Markets with Imperfect Information // The American Economic Review. -1981. -Vol. 71, No. 3. -P. 393–410.
11. Beck T., Demirgüç-Kunt A., Merrouche O. Islamic vs. conventional banking: Business model, efficiency and stability // Journal of Banking & Finance. -2013. -Vol. 37, Iss. 2. -P. 433–447.
12. Elmiraev S. va boshqalar. Milliy korporativ obligatsiyalar bozori: joriy holat va istiqbollari. -Toshkent, 2021.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>